

تنبیه اول: تجری

محل نزاع در این است که آیا تجری حرام است یا نه؟ 1

اقوال

- مشهور 17
- شیخ 1

صاحب فصول

تجری ذاتا قبیح نیست بلکه قبیحی به نسه موارد مختلف می باشد یعنی به مجموع تجری و فعل متجری نگاه می شود و سپس حکم به قبح و حسن می شود

عقاب تجری و عقبان فعل تناخل می کنند

شیخ مراد از تناخل اگر یکی شدن دو عقاب است که دلیلی بر آن نداریم و ترجیح بلا مرجع است و اگر مراد تشدید عقاب است که دیگر اسم این تناخل نیست

شیخ

اولا قبح تجری ذاتی است (چه قبح فعلی و چه فاعلی) مثل ظلم بلکه خودش از مصدق ظلم است

ثانیا لوسلم ذاتی نباشد اقتضایی هست پس تا زمانی که جهت محسنه عارض نشود قبح باقی است و فعل متجری هم نمی تواند جهت محسن باشد، زیرا متجری به آن جاهل است پس متعلق حسن و قبح نمی تواند باشد

اشکال: حسن و قبح بر افعال غیر اختیاری و مجهول نزد فاعل هم عارض می شوند

شیخ: خیر بلکه عقل استقلا حکم می کند که اختیار و علم در تعلق حسن و قبح شرط است

جمع بین روایات عفو و عقاب متجری

جمع اول: عفو در موردی است که قصد فعل حرام کرده است ولی انجام نداده است ولی عقاب در موردی است که بعضی مقدمات را انجام داده است

جمع دوم: عفو در موارد پشیمان شدن است و عقاب در مورد جایی است که مانع پیشی بیاید

اقسام تجری

متیقن المعصیه

مجرد قصد ارتکاب معصیت

قصد معصیت به همراه اشتغال به بعضی مقدمات

پشیمان می شود

مانع پیش می آید

معتدل المعصیه

قصد معصیت و انجام فعل متجری به

به امید معصیت مرتکب فعل می شود

به امید اینکه معصیت نباشد مرتکب می شود

از روی بی مصلحتی مرتکب می شود

این سه قسم زمانی تجری هستند که جهل شرعا یا غفلا عذر نباشد و الا هر چند احتمال تخلف واقع هست اما احتمال معصیت منتفی است

همه این اقسام در قبح فاعلی مشترکند و آنچه محل نظر است قبح فعلی این اقسام است

شهادت در قواعد می فرماید: نیت معصیت در عقاب تاثیری ندارد